

Bir Rindin Yaşlanma Sendromu

Maksut Yiğitbaş
Ahi Evran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir
maksutyigitbas@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3041-8120

Geliş Tarihi: 28.11.2017

Revize Tarihi: 06.12.2017

Kabul Tarihi: 22.12.2017

ÖZ

Divan şiiri terminolojisi olan rint adlandırması, içinde Allah'a duyulan sevgiyi, hoş görüyü ve bohem yaşam gibi anlamları barındırır. Divan şiirinin hüküm sürdüğü zamanda ve kültürel ortamda yaşamamış olsa bile bu şiir dünyasının önemli kahramanı olan rindin anlam dünyasına 20. Yüzyılda sahip yegâne isim Yahya Kemal'dir. Geçmişin inkârı ya da hor görüldüğü yüzyılda şiirinin en parlak dönemini icra ederek Rindlerin Hayatı, Rindlerin Akşamı ve Rindlerin Ölümü üzerine şiirler kaleme alır. Beyatlı'nın şahsiyeti dini bakımdan Üsküp'te bohem olarak da Paris'te inşa olur. Bu terkipten ise bir rint ortaya çıkar. Allah'a duyduğu sevgi kadar dünyevî olana da bağlı olan bu büyük şairin şiirlerinde yaşlanma nedeniyle yaşamaktan aldığı hazdan yoksunluk ve hayattan kopmayı imleyen ölüm önemli yer tutar. Bu çalışmada Yahya Kemal Beyatlı'nın hayatının pek çok anında ölümün ayak sesini duyması ve yaşamının son döneminde yaşlanmanın şiirine yansımaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Rint, Yahya Kemal Beyatlı, yaşlanma, şiir.

A Rind's Aging Syndrome

ABSTRACT

The Divan has the meaning of love, pleasure and bohemian life that is heard in God in the rint term, poetic terminology. The sole name of the 20th century was Yahya Kemal, the world of rindic meaning, which was the key hero of this poetry world, even though the Divan poem ruled and did not live in the cultural milieu. In the century when the past is denied or despised, it performs the most brilliant period of poetry and receives poems on the Life of Rinds, the Evening of the Rinds and the Death of the Rinds. Beyatlı's personality is built in Paris in Bohemia in Üsküp for religious reasons. A rint appears from this composition. In this great poet's poetry, which is connected to the earthly as well as the love he has felt for God, death, which symbolizes the lack of will, In this study, it will be emphasized that Yahya Kemal Beyatlı's death in many moments of life and his reflection on the poetry of aging in the last period of his life.

Key Words: Yahya Kemal Beyatlı, Rint, aging, poem.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında sıklıkla anılan rint insanların yanlışlarını görmeyen ya da görmek istemeyen, yaradana sevgi duyan ancak dinin kayıtlarına çok da bağlı kalmayıp içki ile dost kişidir. Divan şiirinin var olduğu dönemde yaşamamış olsa bile bu şiir dünyasının önemli kahramanı olan rindin anlam dünyasına 20. Yüzyılda sahip yegâne isim Yahya Kemal Beyatlı'dır. Rindlerin Hayatı, Rindlerin Akşamı ve Rindlerin Ölümü üzerine şiirler kaleme alan şairin kişiliği, dinî açıdan Üsküp'te bohem bakımından Paris'te oluşur. Bu terkipten ise bir rint ortaya çıkar. Allah'a duyduğu sevgi kadar dünyevi lana da bağlı olan bu büyük şairin şiirlerinde yaşlanma ve dolayısıyla yaşamaktan aldığı hazdan yoksunluk, hayattan kopmayı imleyen ölüm önemli yer tutar.

Yahya Kemal Beyatlı, yirminci yüzyılda Türk şiir geleneğini sürdüren isimlerin başında gelir. Tanzimat'tan sonra başlayan yeni Türk şiirinin daha çok Cumhuriyet döneminde ürünler veren en güçlü şairlerdendir. Mektepte, Paris'te hem millet mefhumunu hem de edebiyat mevzusunu âleminde problem edinen, Anadolu'da vücut bulan Türk-İslam medeniyetine eşlik eden şiirinin ve düşüncesinin peşinde olmayı kendine ilke edinmiş bir medeniyet sanatkarıdır. Onun şiirini kuşağındakilerden farklılaştıran en önemli husus medeniyetimizi mekân ve millet bağlamında köklü şiir geleneğimizin adesesine tabi kılarak dile getirişidir. Geleneği üreten ve sonraki nesle aktaran Yahya Kemal, bize ait geçmişin reel ve somut unsurlarını, medeniyeti idrak biçimine dönüştürür. İstanbul'un pek çok mekânı özellikle Kocamustafa Paşa ve Atik Valde gibi semtleri onda millî ruhu temsil eden mekânlara dönüşür. Balkanlar ise yitik vatan parçalarıdır. Bu duygu ve anlayışa Şerif Aktaş "Milli Romantizm" adını verir. Adına ister

“Milli Romantizm” diyelim, istenirse “kolektif ruh” bu kerteye varmış olan bir algıya ancak hayata sinen milli ruhu idrakte varılır. Yaşlanma ve ölüm bu ruhtan yoksun kalma duygusunu etkiler. Bu durum neo klasik şairin benliğinde onulmaz bir yara açar. Vatandan ayrı düşme ıstırapı ölmeden duyduğu ayrılık acısını şiirlerine taşımasına neden olan etmenlerdendir.

Yaşlanma ve buna bağlı olarak ölüm korkusu psiko-dinamik merkez özelliği taşır. Bütün canlılar gibi, düşünme ve konuşma yeteneğine sahip insan için ölüm ortak korku özelliğine sahiptir, bu yönüyle de evrenseldir. Yaşlanma, ölüm korkusunun hissedildiği bir evredir ve geleceğe dair endişeleri besler.

Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerinde yaşlılık ve bir yönüyle de ölüm sendromu iki başlık altında kategorize edilebilir:

A- Yaşamdan tat almama ıstırapı, yaşlanmayı kabullenmeyişi

B- Ölüm fikrine hissen hazırlık evresi olarak yaşlılık

Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerinde ölüm korkusu ve bu korkuyu kendisine hatırlatan yaşlılık şiirlerine zaman zaman teslimiyet biçiminde yansımışsa da çoğu defa bir sendrom olarak görülür.

Bir Rindin Doğuşu ve Tekâmülü

Divan edebiyatında sıkça karşılaşılan rind, şairlerin kendilerini değerlendirirken kullandıkları bir tanımlamadır. Dünyayla ve insanlarla ilişkisinde çıkar gözetmeyen ve aşk adamı olan rind, Allah'a ibadet yerine sevgiyle bağlı olmayı tercih eder. Hayat karşısında erdemli duruşu onu sıradan insanlardan ayıran en önemli özelliğidir. “Rindlik asla kalenderlik değildir. Belki kısmen bohemliktir. Divân şairi kendini rind olarak değerlendirir. Ona göre cihânın bir pul kadar değeri yoktur.” (Pala, 1989, s. 410). Çoğu zaman rindle birlikte anılan ve olumsuz anlamda tanımlanan tip zahittir. Zahit, dünyaya dair her türlü ilişkisini çıkar bağlamında, Allah ile irtibatını ise ibadetle düzenler. Rindler genellikle içkiyle birlikte anılırlar. Nitekim Vehbi Eralp'in Yahya Kemal'den dinlediği Türk Müslümanlığı da rindânedir. “Bizim Müslümanlığımız bile başka milletlerinkine benzemez, kendimize mahsustur, derdi. İçki ile domuz eti, ikisi de haram olduğu halde, biz bol bol içki içeriz, ama domuz eti yemeyiz; namazla oruç farzdır, biz namaz kılmayız, oruç tutarız.” (Eralp, 1966, s. 3).

Divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan rind tiplmesi Cumhuriyet sonrası edebiyatımızda Tanpınar'ın deyimiyle neo klasiğimiz olan Yahya Kemal için fevkalade uygun bir sıfattır. Allah'a en az dünyevî zevkler kadar ilgili olan Yahya Kemal Beyatlı için Bursa'da Zaman şairi 'O bizim ilk ve hakiki klasiğimizdir.' ifadesini kullanır ve rindliğin şiirlerinde bütün bir Şark/Doğu felsefesini içerdiğini belirtir (Tanpınar, 2011, s. 125).

Rindliği bilmeyen ve özümsemeyen bir şairin 20. yüzyılda nitelik ve nicelik bakımından bu kertede onu konu edinen Rindlerin Hayatı, Rindlerin Akşamı ve Rindlerin Ölümü gibi şiirler yazması olanaksızdır. Yaşlanmayı ve ölümü lirik biçimde karşılayan büyük şairin yaşlanma sendromunu bir rinde yakışır şekilde karşılar. Onun böyle bir kişilik edinmesinin arka planında annesiyle özdeşleştiği Üsküp'ün, babasından kendisine sirayet eden alkol veya bohem yaşam ilgisi ve bu karakteristik çekim için mümbit bir zemin olan Paris yer alır.

Üsküp

1884'te, o dönem için vatan parçası olan Üsküp'te doğan Yahya Kemal, annesinden ve doğduğu şehrin mistik yapısından edindiği dinî bilgi ve zevkini bütün ömrüncü sürdürür. Rindliğini inşa eden en önemli etmenler; annesinin ona telkin ettiği dinî bilgi, Hz. Peygamber sevgisine eşlik eden Kaybolan Şehir /Üsküp'ün mistik havasıdır. Mütevazı bu Osmanlı şehri, ilkin aile bakımından sonrasında ise tinsel şahsiyetinin oluşumu açısından çocukluk dünyasını besler. Annesini çok seven, saygı duyan ve ömrüncü unutmayan Beyatlı'nın dünyasında ve annesi ile özdeşleşmesini sağlayan mekân Üsküp'tür. Bir anlamda bu kent annesinin mücessemleştiği anayurdudur. Annesinden kopuşu ile Üsküp'ün vatan topraklarından ayrılması arasında fark yoktur. Süheyl Ünver, Yahya Kemal'in Koca Mustâpaşa ve Atık Valde gibi semtlere sıkça gidişini, bu semtlerin Üsküp'ü andırmasından ötürü olduğunu belirtir. (Ünver, 2000, s. 140) Bu dikkat bize “Koca Mustâpaşa” şiirinin niçin şu mısralarla sonlandığını izah etmektedir:

*Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;
Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük.
Sızlatır bâzı saatler dayanılmaz bir acı,
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.
Rûh arar başka tesellî her esen rüzgârda.
Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!*

Paris

Yahya Kemal'in babası, İbrahim Naci beyin Üsküp'teyken sıklıkla gittiği ve nihayetinde ailesini oraya götürdüğü Selanik tutkusu oğlunda Paris olarak görülür. İlki Balkan coğrafyasının gözde kenti diğeri bütün bir Avrupa'nın cazibe merkezidir. Her iki şehrin ortak yönü bohem yaşama hitap ediyor oluşlarıdır. Yahya Kemal'in henüz on dokuz yaşında firarı andırır biçimde gittiği Avrupa'nın bu kültür başkenti, şairliğinin şekillenmesi, milli bilinç edinmesi ve aynı zamanda bohem kültürü edinmesinde etkili olur. I. Dünya Savaşı öncesinde en asude yıllarını yaşayan Paris, Jön Türkleri kendine çeken bir cazibe merkezidir. Bu çekime kendini kaptırmasında bir akrabasının evinde tanıştığı Şevki Bey'in rolü olur ve onun vasıtasıyla Paris'e 'firar' eder. Paris'te Quartier Latin'e yerleşir. Bu semtte bulunan ve dönemin önde gelen şair ve ilim adamlarının müdavini olduğu cafeler entelektüel kimliğinin inşasında etkili olur. Ancak aynı semt bohem alışkanlığı edinmesini de temin edecek ortamları temin eder. (Ayvazoğlu, 2008, s. 386). Nitekim dokuz yıl kaldığı Paris'te Sciences Politique'teki iki yıllık eğitimini tamamlayamadan yurda döner. Üsküp'te temellenen mistik dünya algısına dokuz yıl kaldığı Paris'te edindiği bohem alışkanlıklar harç olunca bütün bir yaşamı boyunca sergilediği rindane kimliği tamamlanmış olur.

Yaşlanma

Uzun yaşam yorgunluğunun ardından varılan ömür evresi yaşlılıktır. Bu evre hedeflerin gerçekleştirilmesinden ötürü ruhen dingin geçirildiği gibi eksik kalan ya da tamamlanamayan çeşitli hususlardan dolayı mustarip olunan bir dönem de olabilmektedir. Ölüm korkusu yaşlılıkta duyulan en büyük endişe bazen de korkudur. Sosyal ilişkiler yaşlılığın huzurlu geçmesinde önemlidir. Gençlikte ve orta yaş devresinde sosyal bir durum sergileyen insanlar yaşlanmayla birlikte içe dönük bir psikolojiye bürünürler. Bu dönemde din ve dostluk gibi iç dinamik sağlayan değerler öne çıkmaya başlar. Dindar kişiler genel olarak bu süreçte ölümle daha fazla meşgul olur ve ölüm karşısında daha olumlu tutumlar geliştirirler. (Hökelekli, 2008, 142) Böylece de yaşlanma bir sendrom hâli olmaktan çıkar. Sosyal ilişkiler ve iletişim kişinin sosyal açıdan rahatlamasını sağlar. Yaşlılıkta sosyal yönden aktif olmak önemlidir. Bu durum huzurlu ve kanıksanan bir yaşlanmayı temin eder. Hayatın sonuna kadar doya doya yaşandığı takdirde yaşamın bu evresinde ölümü kaydetmenin anlamsız olduğuna inan Montaigne şunları söyler: "Yaşadığınız her an, hayattan eksilmiş, harcanmış bir andır. Ömrünüzün her günü işi, ölüm evini kurmaktır. Hayatın içinde iken ölümün de içindediniz; çünkü hayattan çıkınca ölümden de çıkmış oluyorsunuz. Yahut şöyle diyelim, is terseniz: Hayattan sonra ölümdesiniz; ama hayatta iken ölmektesiniz. Ölümün, ölmekte olana ettiği ise, ölmüş olana ettiğinden daha acı, daha derin, daha can yakıcıdır. Hayattan edeceğiniz kârı ettiyseniz, doya doya yaşadysanız, güle güle gidin." (Montaigne, 2011, s. 110-111).

Hiç evlenmemiş dolayısıyla da bir aileye sahip olmayan Yahya Kemal'in hayran kitlesi ve öğrencileri ona yaşlılık yalnızlığını duyumsatmayacak kertede çevresinde olmuşlardır. Ancak 1947'den başlayarak yaşamının sonuna değin süren hazımsızlığa dayalı hastalığı ona yaşlanmanın sendromunu, ölümün korkutuculuğunu duyumsatır. Bu ıstırapın izlerini şiirlerinde sürmek olanaklıdır. Beyatlı'nın yaşlanmadan duyduğu huzursuzluğun ve akabinde yaşadığı ölüm korkusunun en önemli nedeni vatandan, hayattan ve sevdiklerinden ayrılmasından ötürüdür. Onun şiirlerinde çoğu zaman ölümle birlikte anılan yaşlanmayı iki başlıkta değerlendirmek olanaklıdır.

A- Yaşamdan tat almama ıstırapı, yaşlanmayı kabullenmeyişi

B- Ölüm fikrine hissen hazırlık evresi olarak yaşlılık

Şairin her iki başlıkta kategorize ettiği şiirlerinde yaşlanmaktan ve ölecek olmaktan duyduğu acıyı tabiat, mekân, insan ve vatan bağlamında okuyucularına sunmayı tercih eder.

Yaşamdan Tat Almama İstirabı, Yaşlanmayı Kabullenmeme

Hayata bağlı olan bir şair olan Yahya Kemal şiirlerinde yaşlanmayı, senenin olduğu gibi ömrün de son mevsimin bir öncesi, sonbahara benzetir. Eylül Sonu şiirinde yaşamaya kanmadığını, İstanbul'a duyduğu aşkın eşliğinde dile getirir.

*“Günler kısaldı... Kanlıca'nın ihtiyarları
Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları.
Yalnız bu semti sevmek için ömrümüz kısa...
Yazlar yavaşça bitmese, günler kısalmasa...
İçtik bu nâdir içki'yi yıllarca kanmadık...
Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor, yazık!
Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;
Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor.
Hiç dönmemek ölüm gecesinden bu sâhile,
Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.”*

Öldükten sonra dünyaya dönüleceğine dair görüşlere “Rindlerin Akşamı”nda değinen şair bunun gerçek dışı bir hayal olduğunu belirtir.

*“Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.”*

Vatandan kopmak ona ölüm kadar acı verir. Sonbahar şiirinde ise yaklaşan ölümü bir rinde yakışır biçimde karşılar. Teslimiyet içindedir gerçeği imleyen gündüzlerin hakikatin hazinleşen durumunu gözler önüne sermiştir. Şair ölümü ve onun uhreviliğini anımsatan geceye sığırır.

*“Fani ömür biter, bir uzun sonbahar olur.
Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, tarumar olur.
Mevsim boyunca kendini hissettirir veda;
Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.
Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir.
Günler hazinleşir, geceler uhrevileşir;
Teşrinlerin bu hüznü geçer ta iliklere.
Anlar ki yolcu yol görünür selviliklere.”*

*Dünyanın ufku gözlere gittikçe dar olur.
Her gün sürüklenip yaşamak ruha bar olur.
İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu;
Bir başka musikiye geçiş farz eder bunu.
Teslim olunca vadesi gelmiş zevaline,
Benzer cihana gelmeden evvelki haline.”*

Eskiye anma, yaşlılar için eski her zaman güzeldir, rahattır. “Keşke fırsat olsa da o yıllara geri dönebilsek” diye düşünürler. Şairde görülen yaşlılık psikozu zamanın kendi ruhunda evrimleşmesiyle farklı bir boyut kazanır. Geçmişe özlemle, gençliğin rehabetli kudretiyle büyülenen şair, yolun sonu dediği sonbahar mevsimini yaşlılıkla ilişkilendirir. Ömrünün son demlerini ruhunda buhran olarak duyumsar. Geçmişin izini hayal eden şair güzelliklerin ve canlılığın son bulacağını, dinginleşen hayatın artık geçmişle hesabının kapanacağı bilinciyle ruhunun sukut bulacağı düşüncesindedir. İçindeki hüznün ona geçmişini anımsatır ve geçmiş güzel günlere bir daha dönülemeyeceğinden ötürü elem duyar. Şair, rindane bir teslimiyet içinde inzivaya çekilir.

Yahya Kemal yaşam gibi içindeki enerjinin durağanlaştığını, artık hayattan eski bir zevk alınamayacağını, gençlik isteklerinin gerçekleşmesinin şu haliyle imkânsız olduğunu anlar. Ölümü

tılsımlı bir müzik olarak algılar. Her iki dünyayı da senfoniler arası geçiş olarak tahayyül ederken bu geçişin ara evresinin yaşlılık olduğunun farkındadır. Yaşamında dinginleşen şair, teslimiyetçi ruh anlayışıyla ilk halinin fitratını, son halinin saflığıyla eş tutar.

*“Bir gün deniz ölgündü. Bir oltayla balıkta,
Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta.
Şehrin eleminden bir uzak merhaledeydim,
Fânileri gökten ayıran perdeye değdim.
Rüzgârlara benzer bir uğultuyla sulardan,
Sesler geliyor sandım ilâhi kuğulardan.
Her an daha coşkun, daha yüksek, daha gergin,
Binlerce ağızdan bir ilâhî gibi engin
Sesler denizin ufkunu uçtan uca sardı,
Benzim, ölümün şi’ri yayıldıkça, sarardı.
Kalbimse bu hengâmede kuşlar gibi ürkek,
Kalbim heyecandan dedi: “Artık dönelim, çek!”
Kâfi !.. Ölülerden gelen âhenge kapılma!”*

Deniz şiirinde şair, denizin coşkunluğu ile ruhundaki esintiye gönlünü açar ve böylece duyular arası çağrışım yapar. Ancak denizde gördüğü dinginliği kendinde görmez ve yaşayanlarla ölümler arasında varlığını hissetmez. Bu dünyadan ayrılacağına kanaatindedir. Her ne kadar bunu kabul etmese de metafizik bir mekâna geçiş hazırlığındadır.

Yahya Kemal, yaşlılık ruh halinin verdiği ölüme hazırlık psikolojisiyle zihninde ve gönlünde birtakım varsayımlara kapılır. Öbür âlemden davet edildiğini ve bu davetin ilahi bir tecelliyle tezahür edileceğinin şuurundadır. Dingin denizi kendi yaşlılık âlemine benzeten şair, bu varsayımların bir zan olmaktan öte, gerçek olduğunu ve teslimiyetin kaçınılmaz bir hale geldiğini belirtir. Yaşlılığın verdiği ıstırap ile bu ıstıraptan kaçmak için ölüme sığınan şair, diğer yandan da ölümün mutluluk getirmeyeceğini bilir. İşte bu noktada ölümü arzulanı havasını yitirip ölümden korkmaya başlar. Onu arzulamanın yeterli olduğunu bir daha böyle bir rehavete kapılmayacağını anlar. Muhayyilesindeki ölüm bilinci onda yaşlılıktan kaçışa ve ölümlerle hayat arasında gidip gelme hengâmesine yol açar. “Rindlerin Akşamı”, ölüm öncesi evre olan yaşlanmanın yer aldığı bir diğer şiirdir.

*Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç;
Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç!
Cihanda bir daha gelmek hayal edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.
Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece.
Guruba karşı bu son bahçelerde, keyfince,
Ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahud gül.*

Şair, günün son demiyle insan ömrünün son zamanını bir görür. İnsanın yapabileceği başka bir şey olmadığını, yapabildiklerinin hepsini artık geçmişte kaldığını, bundan sonrasında ise ne kadar yaşayabilirse ömrünün son kârı olacağını anlar. Ölümün mutlak olduğunu, bir daha dünyaya gelinmeyeceğinin bilincinde olan şair, ömrünün son zamanlarını sükûnetle geçirmek ister. Şiir içerisinde kullanılan ünlemlerle birlikte “sert” bir söylem de olan şair, bir bakıma bu durumu kabullenmekte zorlanmaktadır.

Rindlerin Akşamı, lirik ve rindane bir ömrün sonlanışına, akşamın romantik senfonisinde takdim edilen ağıttır. Akşam günün son bulduğu, gündüzün şaşalı ışığının yok olduğu andır. Bir bakıma şairin yaşlılık sendromudur. Şair, geçmişte yaşadığı rindane anılarını tahayyülden zevk alır fakat bu asude an, gün ve yılların sonlanmasından ıstırap duyar.

Ölüme Fikri ve Hissen Hazırlık Evresi

“Yahya Kemal’in şiirlerinde ölüm olgusu kavranarak ve yaşanarak söze dönüştürülen farklı görüngü biçimleri şeklinde karşımıza çıkar. Ölümün algılanış biçimi insanın şahsî duyuş ve düşünce dünyasının ürünüdür.”(Kanter, 693: 2008). Yahya Kemal medeniyet şairidir. Onun medeniyet algısı, basit hamasi bir yaklaşım olmayıp mekâna sinen Türk İslam medeniyeti çevresinde gelişmiştir. İstanbul, Anadolu topraklarında gelişen ve bize ait olan değerler silsilesinin toplandığı kutsi bir diyardır. “İstanbul Ufuktaydı”, hayranı olduğu bu şehirden uzak olmanın ıstırabını ve onunla beraber sevgiliye kavuşmanın sevincini yaşlanma sendromu etrafında dile getirdiği bir şiirdir.

*“İstanbul'u hicranla tahayyül, beni yordu.
Yer kalmadı beynimde hayale.
İstanbul'a artık bu dönüş son dönüş olsun.
Son yıllarım artık
Geçsin o tahayyüllerimin çerçevesinde.
Bir saltanat iklimine benzer bu şehirde,
Hulya gibi engin gecelerde,
Yıldızlara karşı,
Cananla beraber,
Allah içecek sıhhati bahşetse...
Bu kafi...!”*

Hastadır ve yaşamının sonlarını idrak etmektedir. Artık İstanbul’dan ayrılmak vatandan kopmak, ölmek gibidir. Ondandırılmama talebini Allah’a rindane biçimde niyaz olarak takdim eder ve kendisine sevgiliyle birlikte yıldızlara karşı içecek sıhhat bahşetmesini ister.

İstanbul’u gençliğine benzettirirken yaşamın tüm dinamikliğini onda bırakır. Umutları ve hayalleri onun çevresindedir; gençlik tahayyülleri hep burada vücut bulur. Kendisini bu denli büyüleyen İstanbul’dan uzaklaşmak ruhunda elem hissi duymasına neden olur. İstanbul özlemi zihninde oluşurken, ona kavuşmanın yanında ondan ayrılma tahayyülü ruhunu sarsar. Gençliğin canlılığını dünya saltanatına eş tutan şair, İstanbul ile birlikte gençliğine duyduğu özlem ve o güzel yıllara tekrar kavuşulmayacak olması zihnini haylice meşgul eder. Şair artık fikren ölüme hazırlıklıdır. Zihninde hayale yer kalmadığını açıkça belirterek ölüm hazırlığında olduğundan dem vurur. İstanbul şairi olarak da bilinen Yahya Kemal Beyatlı, her şeyin bir bakıma İstanbul’da son bulması istemektedir. Paris’ten sonra yerleştiği İstanbul onun için yeni bir başlangıç olmuştur. Bu başlangıcın bu güzel şehirde sonlanmasını arzular.

“Yol Düşüncesi”, Yahya Kemal’in yaşlanmadan duyduğu acıyı yoğun şekilde dile getirdiği şiirlerden bir diğeridir. Yol ve yolda rastladıkları yaşlanan bedeni ve ruhu için anlamını yitirmeye başlamıştır. Şairane dünyasını, hayali ve gerçek olarak dolduran diyarları andığı bu manzumesinde Beyatlı son olarak yine İstanbul’da karar kılar. Yaşlanmanın verdiği ıstırapta ancak vatanda fani olarak çare bulmaya çalışır. Tek tesellisi bedeni ve ruhuyla yek vücut olacağı vatan, ölüm ötesi hayatla ilgili tahayyülüdür.

*“Bu defa farkına vardım ki ihtiyarlamışım.
Hayatı bir camın ardında gösteren tılsım
Bozulmuş, anlıyorum, çıktığım seyahatte.
Cihan ve ben değiliz artık eski hâlette.
Mısır ve Suriye, pek genç iken, hayâlimdi;
O ülkelerde gezerken kayıdsızım şimdi.
Bu gözlerim, medeniyetlerin bıraktığını,
Beş on yıl önce, görür müydü, böyle taş yığımı?
Bugünse yeryüzü hep madde, her ufuk maddî.
Demek ki âlemin artık göründü serhaddi.*

*Ne Akdeniz’de şafaklar, ne çölde akşamlar,
Ne görmek istedim Nil, ne köhne Ehrâmlar,
Ne Bâlebek’te Latin devrinin harâbeleri.
Ne Biblos’un Adonis’ten kalan sihirli yeri,*

*Ne portakalları sarkan bu ihtişamlı diyâr,
Ne gül, ne lale, ne zambak, ne muz, ne hurma ne nar,*

*Ne Şam semasını yalel'le dolduran şarkı,
Ne Zahle'nin üzümünden çekilmiş eski rakı,
Felekten özlediğim zevki verdiler, heyhat!
Bu hali, yaşta değil, başta farzeden bir zat
Diyordu: "İnsana çarımhta haz verir iman!"
Dedim ki: "Hazreti İsa da genç imiş o zaman."*

*Eğer mezarda, şafak sökmeyen o zindanda,
Cesed çürür ve tahayyül kalırsa insanda,
- Cihan vatandan ibarettir, itikadımca -
Budur ölümden benim çerçevem, murâdımca;
Vatan şehirleri karşımda, her saat, bir bir;
Fetihler ufku Tekirdağ ve sevdiğim İzmir;
Şerefli kubbeler iklimi, Marmara'yla Boğaz;
Üzerlerinde bulutsuz ve bitmiyen bir yaz;
Bütün eserlerimiz, halkımız ve askerimiz;
Birer birer görünen anlı şanlı cedlerimiz;
İçimde dalgalı Tekbir'i en güzel dinin;
Zaman zaman da "Neva-Kar'ı" doğsun, Itrî'nin.
Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile,
Tahayyülümde vatan kalsın eski haliyle."*

Şair manzumenin ilk mısrasında, doğrudan yaşlandığına vurgu yapar. Hayatı artık mazi olarak hatırlar ve hayatın da dışına doğru olduğunu farkındadır. Hayat ona göre gençliğin canlılığıdır. Ancak bu canlılığa enerji katan dünya kendisi gibi mutlak sonludur. Varlığın edebî olmayacağı kendi ömrüyle birlikte son bulacağı hakikatiyle ihtiyarlığın farklı bir değerlendirmesini yapar ve dünyanın sonu ile eş tutar.

Medeniyet şairi olan Yahya Kemal mekân ile hayatın çekiciliğini, mazinin izlerini gençlik yıllarında heves ile gezdiği yerleri anımsar. Ancak bu anımsayışla birlikte özlemini sürdürdüğü yerlerin eski halinde kalmayıp, güzelliğini yitirmesi şairi hüznendirir. Hayatı sınırlandırmanın gerektiği ve yeni bir hayata geçmek için hazırlıklı olması gerektiğini hisseder. Şair, ömür ve mekânın alın yazısını birleştirirken mitolojik unsurlardan yararlanmayı ihmal etmez. Şair görmek istediği yerlerde eski ihtişamının kalmadığını, mekâna canlılık katan güzelliklerin yerlerini harabelerin aldığını, geriye yıkıntılarının kaldığını üzüntüyle dile getirir. Medeniyetlerin kültür izlerini mısralarda dize getiren şair, onlara ait parlak dönemlerin insan ömrü gibi sonlandığını düşünür. İnsanların kurdukları medeniyetlerle aynı kaderi paylaştığını dile getirmeye çalışır.

Şair ölümü yadsımaz, insan ömrünün sınırını ölümün tayin ettiğini, kaçınılmaz sona insanın mutlaka iştirak edeceğini söyler. Bu yüzden kutsal insanların yaşamlarından izler taşıyan olayları şiirine yansıtarak ölümün kaçınılmaz uhdesinde içsel bir farkındalık oluşturmak ister. Her zaman ölümü ve yaşlılığı hüznle karşılayan şair, ölüme haz duygusu vererek kabulleniş temayülündedir.

Gurbet özlemini bir zindana, bu zindanı ise içinden hiç çıkmayacak bir karanlığa benzetir. Vatan hasretini ölümle mukayese ederek sıla hasretinin verdiği ıstırapın mezarda kalmakla aynı olduğunu ifade eder. Bu his ona ıstırap verir. Şair, hasretini çektiği mekânların kendinde bıraktığı derin izleri sürerken tarihe epik bir yolculuğa çıkar. Medeniyetimizi bütünleyen unsurlar içerisinde musiki, vatan toprağının kutsallığı, kahramanlar, şehitler gibi unsurların maneviyatı etkileyen şahsiyetlerle bütünleştiğinin farkındadır.

Ölüme kavuşmak sınırlı bile olsa hayalindeki vatan hasreti, ölüme rağmen hiç bitmeyecektir. Bu medeniyet ikliminde yazılan mısralarda vatan özleminin onda bıraktığı derin izlerden hareketle şair, ölümün varlığını kabul eder ancak her şeye rağmen içindeki vatan sevgisini en üst seviyede tutar.

Sonuç

Ahmet Hamdi Tanpınar, hocası için kaleme aldığı Yahya Kemal adlı çalışmasında, onun ölümle ilişkisini şu şekilde değerlendirir: “Yahya Kemal metafizik ve dinî azap ve endişelerin adamı değildi. Sadece o, ölüm düşüncesinin kovaladığı adamdı.” (Yahya Kemal, 2011, s. 53) Ölüm düşüncesinin peşinde olduğu bir şairin duyduğu ürküntünün en yoğun olduğu dönem şüphesiz yaşlılık evresidir. Beyatlı'nın şiirlerinde ölüm korkusu ve bu korkuyu kendisine hatırlatan yaşlılık şiirlerine zaman zaman teslimiyet biçiminde yansımışsa da çoğu defa bir sendromun olarak görülür. Cumhuriyet sonrası Türk şiirinde kendine özgü şiiriyle çok farklı bir konuma sahip bir şairdir Yahya Kemal. Geçmişin gözden ırak tutulduğu bir zamanda geleneğin alicenap insanı olan rindin geçen yüzyılda timsali olur. Türk şiir büyük ismi olmasına rağmen klasik olanı yeniden canlandırma gibi bir şiir poetikası izlemesi ve bunu başarması önemlidir. Ardında sayıca az fakat çok büyük bir şiir mirası bırakan bu şairin taklidi, her değerli olan şey gibi olanaksızdır. Dolayısıyla çırağı olmayan bir ustadır edebiyatımızda. Kendi şiir dünyasını geçmişe bağlılığı gibi algıları şekillendirmiştir.

Kaynaklar

- Ayvazoğlu, B. (2008). *Eve dönen adam*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Eralp, H. V. (1966). Vatan şairi Yahya Kemal. *İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesi türk dili ve edebiyatı dergisi*, C. 14, İstanbul.
- Hökelekli, H. (2008). *Ölüm, ölüm ötesi psikolojisi ve din*. Dem Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Kanter, F. (2008). Yahya Kemal'in şiirlerinde ölüm. *Bir Medeniyeti Yorumlamak: Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu*, Güngör Matbaacılık, Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası V, Cilt 1, İstanbul.
- Montaigne, (2011). *Denemeler*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu. Türkiye İş Bankası Yayınları, 21. Baskı, İstanbul.
- Pala, İ. (1989). *Ansiklopedik divân şiiri sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tanpınar, A. H. (2011). *Yahya Kemal*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ünver, A. S. (2000), *Yahya Kemal'in Dünyası*. Şehir Yayınları, İstanbul.

Extended Abstract

The sole name of the 20th century was Yahya Kemal, the world of rindic meaning, which was the key hero of this poetry world, even though the Divan poem ruled and did not live in the cultural milieu. In the century when the past is denied or despised, it performs the most brilliant period of poetry and receives poems on the Life of Rinds, the Evening of the Rinds and the Death of the Rinds. Beyatlı's personality is built in Paris in Bohemia in Üsküp for religious reasons. A rint appears from this composition. In this great poet's poetry, which is connected to the earthly as well as the love he has felt for God, death, which symbolizes the lack of will, In this study, it will be emphasized that Yahya Kemal Beyatlı's death in many moments of life and his reflection on the poetry of aging in the last period of his life.

Rind, which is often mentioned in classical Turkish literature, is the person who does not see or see the wrongs of the people, who loves the creator but does not adhere to the records of the religion and does not refrain from some sins like drink. Yahya Kemal is the only person in the 20th century who has been living in the period of the Divan poetry, even though he did not live in the era of the poetry world. The personality of the poet who takes poetry on Rindler's Life, Rindler's Evening and Rindler's Death occurs in Paris in bohemian terms in religious terms in Üsküp. A rint appears from this composition. In this great poet's poetry, which is connected to the earthly as well as the love that he has heard of, aging and therefore the lack of willingness to receive from life.

Yahya Kemal Beyatlı is one of the leading names in Turkish poetry tradition in the twentieth century. It is poet whose poetry is lost after the Tanzimat or gives a pattern to its uncertain course. Mektepte is a civilization craftsman who has adopted the principle of pursuing the poetry and thought that accompanies the Turkish-Islamic civilization in Anatolia, which gets problems in the world of both the nation and the literature in Paris. The most important thing that differentiates his poetry from the ones in his circle is to express our civilization by subjecting it to the tradition of rooted poetry in the context of space and nation. Yahya Kemal, who produces the tradition and conveys to the next generation, transforms the real and concrete elements of our past into the cognitive form of civilization. Many places in Istanbul, especially Kocamustafa Paşa and Atik Valde, become places that represent the national spirit. The Balkans are parts of the lost country. Şerif Aktaş gives the name 'National Romanticism' to this feeling and understanding. Let's call it 'National Romanticism', if it is desired 'collective soul', it is a perception that has reached this lump, but the spirit of national life is born with a sense of life. Aging and death affect the feeling of deprivation of this spirit. This opens an irreparable wound in the neo classical poet's self. Separated from the citizen is the cause that causes the suffering that suffering without suffering to die to carry its pain to its poems.

Aging and the fear of death in this connection are psycho-dynamic central characteristics. Like all living things, death for man who has the ability to think and speak has the common fear feature, which in this sense is universal. Aging is a disease that feeds the fear of death, and worries about the future.

In Yahya Kemal Beyatlı's poems old age and death syndrome can be categorized under two headings:

A- Agony of not getting taste from life, not accepting aging

B- Death of the old age

Even though Yahya Kemal Beyatlı's poems are sometimes reflected in the form of surrender to the poetry of death and the old poems reminding him of this fear, they are often seen as a syndrome.

Yahya Kemal is a poet with a very different position in his post-republic Turkish poetry. At the time when the past was kept out of sight, rindin, a tradition man, became a descendant in the last century. Although Turkish poetry is a big name, it is important to follow a poetry poetry like the revival of the classical poetry and accomplish it. The imitation of this poet, leaving behind a very small but very large inheritance of poetry, is impossible like every precious thing. So we have a masterful literature without apprenticeship. He has shaped his own world of poetry as perceiving the past.